

Sebuah Nafas Baharu Undang-Undang Gangguan Seksual di Malaysia: Perkembangan Tort Gangguan Seksual sebagai Kausa Tindakan

(A New Breath of Sexual Harassment Law in Malaysia: The Development of Sexual Harassment Tort as a Cause of Action)

AIZATUL AINA MOHAMAD NIZAM
FATEN MAISARA AHMAD SAFRI
SHAHRUL MIZAN ISMAIL*

ABSTRAK

Gangguan serta serangan seksual bukanlah sesuatu yang asing di negara kita. Lebih teruk lagi, hampir setiap hari perkara ini berlaku seperti yang sentiasa dipaparkan di media sosial dan dada-dada akhbar. Perkara ini sewajarnya dipandang serius daripada pelbagai pihak kerana ia melibatkan maruah, memberikan kesan emosi serta merupakan sebuah perkara yang sensitif bagi mangsa. Namun begitu, timbul persoalan bahawa sama ada undang-undang sedia ada sudah mencukupi untuk melindungi hak serta kepentingan mangsa gangguan seksual? Hal ini demikian kerana, orang awam hanya menyedari bahawa kes-kes yang melibatkan gangguan serta serangan seksual ini hanya akan menghukum si pelaku melalui undang-undang jenayah. Akan tetapi, ramai juga yang masih tidak mengetahui bahawa mangsa juga boleh menerima ganti rugi akibat daripada tindakan si pelaku iaitu menerusi tindakan sivil dalam undang-undang tort. Oleh itu, objektif penulisan artikel ini adalah untuk menganalisis sama ada gangguan seksual sebuah kausa tindakan yang sah di bawah undang-undang tort. Dalam masa yang sama, penulis juga membuat pendekatan untuk melihat perbezaan tindakan yang diambil dalam menangani gangguan seksual iaitu antara undang-undang sivil dan undang-undang jenayah serta apakah kesannya. Kaedah metodologi yang digunakan oleh penulis adalah kajian kualitatif menerusi kaedah kepustakaan dan kajian kes. Dapatan daripada penulisan ini adalah, selain daripada mengambil tindakan undang-undang jenayah untuk menghukum si pelaku, tindakan saman sivil dalam undang-undang tort ternyata membantu mangsa untuk menerima ganti rugi daripada pelaku.

Kata kunci: Gangguan seksual; tindakan saman sivil; undang-undang tort; kausa tindakan

ABSTRACT

Sexual harassment and sexual assault is not uncanny within our nation. Worse, these incidents occurred way common as if it's in the nature of our status quo. This indecent and immoral issue should be paid more attention to the public as it is a matter affecting individuals honour and dignity as well as damaging to the emotional state of the victims. Yet, some issues arose regarding the existing laws that are enough to protect the rights of the victims. This is due to the public only aware of previous sexual related cases, the perpetrator to be punished or sanctioned through criminal laws. However, the laymen were not aware that the victims may and can claim compensation from the perpetrator by civil actions which in the law of tort. As can be seen, the main objective of this writing is to analyze whether sexual harassment is a lawful cause of action under tort law. At the same time, the author also makes an approach to differentiate action can be taken in overcoming sexual harassment which in between of civil laws and criminal laws including its consequences. The research methods used by the authors are qualitative methods through research and case study. The findings in this writing is that apart from criminal laws that are set to punish the perpetrator, the law of tort under the civil suit can help the victim to receive compensation from the said perpetrator.

Keywords: Sexual harassment; sexual assault; civil suit; law of tort; cause of action

PENGENALAN

Gangguan seksual bukanlah suatu fenomena yang janggal didengari oleh masyarakat di negara ini. Sejak dari dulu, malah semakin parah apabila masalah

gangguan seksual ini hampir setiap hari dipaparkan di dada-dada akhbar dan terutamanya ruangan berita terkini di media sosial. Lebih-lebih lagi pada era yang serba moden ini, ramai juga mangsa yang membuat pendedahan di media sosial mengenai

trauma mereka.¹ Masalah ini sememangnya sentiasa mendapat perhatian umum dan seringkali menjadi perbincangan di media massa mahupun forum-forum yang dianjurkan oleh pelbagai pihak. Namun begitu, tidak dapat dinafikan bahawa masih wujud segelintir masyarakat yang menganggap bahawa kesalahan gangguan dan serangan seksual sebagai satu masalah peribadi yang tidak perlu digembar-gemburkan kerana menganggap perkara ini akan mengaibkan diri mangsa dan hanya akan mengeruhkan lagi keadaan serta hubungan dengan baik dengan si pelaku.² Masalah ini tidak sepatutnya dipandang remeh kerana akibatnya nanti akan mengganggu emosi mangsa, menjejaskan kesihatan mental dan fizikal dan lebih teruk akan menjadi sebuah trauma kepada mangsa untuk menjalani kehidupan harian mereka.³

Meskipun masalah gangguan seksual berlaku dimana-mana sahaja, namun begitu pada pandangan penulis keseriusan gangguan seksual yang berleluasa ini masih lagi tidak menjadi perhatian pihak berkuasa untuk mengawal secara ketat menerusi undang-undang. Hal ini kerana, negara kita masih belum mempunyai peruntukan khusus mengenai gangguan seksual.⁴ Terdapat sesetengah mangsa yang tidak membuat laporan ke pihak berwajib kerana mereka sendiri keliru tentang tingkah laku yang dikategorikan sebagai gangguan seksual.⁵ Tambahan pula, mangsa sudah pasti takut dengan kesan daripada tindakannya untuk melaporkan mengenai perkara ini kerana akan mengundang persepsi negatif, mangsa risau dengan ancaman dan ugutan daripada pelaku atau berkemungkinan besar akan dibuang daripada institusi atau tempat kerja.⁶ Bagi pelaku pula, mereka berkemungkinan hanya beranggapan tingkah laku itu hanya sebagai gurauan yang tidak mempunyai apa-apa maksud tertentu. Lazimnya, kebanyakan mangsa akan mengambil tindakan mengikut tatacara jenayah berbanding sivil sedangkan mangsa mempunyai hak untuk mendapat ganti rugi jika kes dibawa mengikut tatacara sivil. Tambahan pula, gangguan seksual sememangnya tidak boleh diambil tindakan menurut undang-undang sivil.⁷ Yang ada hanyalah undang-undang yang perlindungan terhadap gangguan seksual di tempat kerja.⁸

Walaupun bagaimanapun, di dalam kes *Mohd Ridzwan Abdul Razak v. Asmah Hj Mohd Nor*⁹ yang menjadi sebuah kes mercu tanda di dalam gangguan seksual menurut undang-undang sivil, mahkamah telah mengawardkan ganti rugi kepada mangsa gangguan seksual. Keputusan kes ini secara tidak

langsung telah membuka ruang kepada mangsa, serta mata ramai pihak tentang mangsa gangguan seksual akan mendapat ganti rugi sekiranya tuntutan saman terhadap pelaku difailkan di mahkamah. Oleh yang demikian, kajian ini bertujuan untuk mengenalpasti dan menganalisis kesalahan gangguan seksual sebagai satu tort dan sebuah kausa tindakan yang sah sekiranya mangsa membuat tuntutan menurut tatacara sivil. Artikel ini akan membincangkan beberapa isu yang berkaitan antara satu sama lain. Bagi isu pertama, penulis akan membincangkan tentang definisi gangguan seksual serta menganalisis kesalahan tersebut dari perspektif undang-undang sivil dan undang-undang jenayah. Bagi isu yang seterusnya, penulis akan membincangkan tentang definisi kausa tindakan serta perkembangan tort gangguan seksual di Malaysia. Dalam penulisan ini juga, penulis akan menjelaskan sejauh mana tort gangguan seksual sebagai kausa tindakan diaplikasikan di negara ini. Pada bahagian akhir makalah ini, penulis akan memberikan pendapat mengenai isu yang dibahaskan.

TAKRIFAN GANGGUAN SEKSUAL

Masalah seksual terbahagi kepada dua bentuk iaitu gangguan seksual (*sexual harassment*) dan serangan seksual (*sexual abuse*). Gangguan dan serangan seksual sebenarnya mempunyai definisi yang berbeza mengikut negara dan individu. Misalnya di Amerika Syarikat, sememangnya memberikan takrifan dan langkah untuk menangani kedua-dua kesalahan tersebut secara berbeza. Di Amerika, gangguan seksual hanya melibatkan perlakuan seksual yang tidak diundang secara lisan atau isyarat yang menjatuhkan maruah seseorang manakala serangan seksual adalah melibatkan pencerobohan fizikal sama ada secara paksa atau rela, termasuklah aktiviti seksual bersama kanak-kanak.¹⁰ Kemuncak kepada serangan atau penderaan seksual ini adalah penembusan zakar ke dalam faraj secara paksa iaitu jenayah rogol.¹¹ Di negara Malaysia pula, gangguan seksual adalah apa-apa tingkah laku berunsur seksual yang tidak diingini, sama ada secara lisan, bukan lisan, visual, gerak geri atau secara fizikal, yang ditujukan terhadap seseorang yang adalah menjelik atau menghina atau adalah suatu ancaman kepada kesejahteraan, berbangkit dari dan dalam menjalankan pekerjaannya.¹² Walaupun begitu, penulisan ini hanya memfokuskan kepada gangguan seksual sahaja dalam membuat tuntutan sivil.

Dalam pada itu, Menurut kes *Teh Khian Woei v. Citibank Berhad*¹³, gangguan seksual ditafsirkan sebagai:

What really is the concept of “Sexual Harassment”? Ashgar Ali in his book “Dismissal from Employment and the Remedies,” Lexis Nexis, 2007, describes “sexual harassment” as follows: “Sexual harassment refers to sexual conduct which is imposed on, and is unsolicited or unreciprocated by the recipient, for examples, repeated unwelcome sexual comments, looks or physical contact, among others.”

Berdasarkan pernyataan mahkamah mengenai maksud gangguan seksual di dalam kes ini adalah sebuah perbuatan yang tidak diinginkan mahupun dibalas oleh penerima seperti komentar berunsur seksual yang tidak diundang, rupa atau sentuhan fizikal dan lain-lain.

Tidak seperti kesalahan rogol yang mempunyai peruntukan khusus bagi kesalahan tersebut, gangguan seksual masih belum lagi mempunyai peruntukan undang-undang khusus untuk melindungi mangsa. Gangguan seksual sememangnya memberikan gambaran yang lebih luas berbanding maksud jenayah “rogol” itu sendiri. Gangguan seksual ini boleh terjadi di mana-mana sahaja dan seringkali berlaku di tempat kerja dan sekolah. Pelbagai cara gangguan seksual ini disampaikan terhadap mangsa tanpa mereka ingini. Sebagai contoh, gangguan seksual secara lisan melibatkan kata-kata lucah yang kurang menyenangkan; hantaran mesej, video atau nota berunsur seksual; isyarat merenung, mengintai, menjilat bibir atau apa-apa sahaja isyarat yang menunjukkan sifat seksual; dan gangguan secara fizikal seperti meraba, menyentuh, mencium atau apa-apa sahaja sentuhan yang menyebabkan mangsa tidak selesa, tersinggung dan menjatuhkan maruah mangsa. Meskipun gangguan seksual boleh berlaku terhadap sesiapa sahaja tanpa mengira usia, namun begitu gangguan seksual lebih cenderung berlaku terhadap wanita terutama di tempat kerja.¹⁴ Lebih memeritkan lagi, jumlah gangguan seksual semakin hari semakin meningkat terutama sekali dalam kalangan kanak-kanak yang menjadi mangsa kepada bapa sendiri.¹⁵

Kesedaran masyarakat terhadap betapa parahnya seksual ini tidak dapat dinafikan kerana pada pemerhatian penulis semakin ramai mangsa yang tampil menceritakan di media-media sosial mengenai pengalaman dan perasaan mereka. Namun begitu, penulis dapati bahawa masih tidak ramai yang tahu bagaimana untuk memulakan

tindakan bagi mendapatkan hak mereka dan tidak akan melepaskan pesalah laku begitu sahaja. Kesan kepada gangguan seksual ini hendaklah diambil berat kerana sudah tentu akan memberikan gangguan emosi, tekanan psikologi serta meninggalkan kesan trauma jangka masa panjang buat mangsa.¹⁶ Oleh yang demikian, masalah ini tidak sepatutnya dipandang remeh dan dibiarkan begitu sahaja dan membiarkan si pelaku berkeliaran tanpa rasa bersalah. Demi memelihara tingkah laku masyarakat serta mendukung rukun negara yang kelima iaitu “Kesopanan dan Kesusilaan”, pelbagai usaha telah dijalankan oleh semua pihak termasuk peranan undang-undang dijadikan kayu tunjang dalam meminimumkan masalah gangguan seksual ini. Penulisan ini akan menunjukkan satu per satu cara memulakan tindakan sivil di Malaysia.

GANGGUAN SEKSUAL MENURUT TATACARA SIVIL DAN JENAYAH

Undang-undang sivil dan undang-undang jenayah merupakan dua sistem undang-undang yang berasingan, serta mempunyai set undang-undang dan hukuman yang berasingan. Kes saman sivil pada lazimnya adalah melibatkan individu persendirian atau sesebuah entiti perniagaan, manakala tindakan jenayah pula adalah dianggap sebagai sebuah tindakan terhadap masyarakat, kerajaan tempatan, negeri, daerah atau Persekutuan. Sistem keadilan jenayah di dalam kebanyakan sistem perundangan termasuk Malaysia, adalah dibina berasaskan model *retributive* iaitu sistem keadilan yang berpaksikan hukuman kepada pesalah bagi tujuan menghalang dan mengawal jenayah.¹⁷ Manakala bagi tindakan sivil, adalah bertujuan untuk meletakkan semula kedudukan Plaintiff ke tempat asal dengan memohon pampasan atau ganti rugi daripada Defendan, permohonan perintah injuksi dan lain-lain permohonan.

Terdapat beberapa aspek yang membezakan tatacara sivil dan tatacara jenayah secara asasnya. Perbezaan paling ketara antara kedua-dua tindakan undang-undang ini adalah, tindakan sivil adalah bertujuan untuk memberi pampasan kepada mangsa manakala tindakan jenayah pula bertindak sebagai satu bentuk undang-undang awam yang berfungsi untuk mengawal ketenteraman awam yang bersifat menghukum pesalah. Perkara paling utama dalam tindakan sivil adalah boleh diukur menerusi terma kewangan. Namun begitu, tidak dapat dinafikan bahawa tidak semua tindakan sivil memerlukan “kewangan” sebagai remedi dan ganti rugi bagi

kerusakan yang dialami. Berbeza pula dengan tindakan jenayah seperti yang telah disebutkan di atas, bahawa kesan kepada Defendan yang disabitkan dengan kesalahan, mereka akan berdepan dengan hukuman gantung, hukuman penjara, sebatan, bayaran denda, khidmat masyarakat atau kombinasi daripada kesemua ini.

Hukuman bagi kesalahan jenayah biasanya terdiri daripada denda, penjara atau dalam sesetengah kes melibatkan hukum gantung. Di dalam dunia jenayah, apabila seseorang melakukan jenayah ia dianggap sebagai sebuah kesalahan terhadap negara dan masyarakat serta ianya tidaklah dianggap sebagai satu kesalahan yang dilakukan terhadap mangsa. Matlamat utama undang-undang jenayah bukanlah untuk memberi pampasan kepada mangsa, tetapi bertindak sebagai satu bentuk undang-undang awam yang berfungsi untuk mengawal ketenteraman awam dengan menghukum pesalah. Oleh itu, sekiranya mangsa inginkan keadilan, penyertaan, mendapatkan pampasan dan hak untuk didengari, tindakan sivil adalah jalan yang lebih tepat.

Seterusnya, perbezaan kedua antara kedua-dua set perundangan ini adalah pihak yang mengambil

tindakan. Pihak atau orang yang boleh memulakan tindakan saman sivil adalah sesiapa sahaja iaitu individu atau sesebuah entiti perniagaan. Mereka yang ingin memulakan tindakan sivil mestilah mengalami kerosakan atau kemudaratan iaitu mangsa (Plaintif) di dalam sesebuah keadaan. Di dalam situasi ini, mangsa kepada gangguan seksual yang sesuai untuk mengambil tindakan terhadap si pelaku. Justeru itu, tindakan tersebut adalah terletak di dalam tangan mangsa atau Plaintif. Sementara itu di dalam tindakan jenayah pula, dakwaan adalah dikendalikan oleh pendakwa raya. Oleh itu, sekiranya mangsa inginkan keadilan, penyertaan, mendapatkan pampasan dan hak untuk didengari, tindakan sivil adalah jalan yang lebih tepat.

Dalam menangani masalah gangguan seksual ini, terdapat beberapa bahagian yang telah diperuntukkan di dalam Kanun Keseksaan (Akta 574) yang boleh memberi perlindungan terhadap mangsa. Namun begitu, penggunaannya adalah terhad kepada beberapa perkara. Antara peruntukan undang-undang di dalam Kanun Keseksaan yang mampu meredakan masalah gangguan seksual adalah seperti yang di bawah.

JADUAL 1. Peruntukan Undang-Undang di dalam Kanun Keseksaan berkenaan Gangguan Seksual.

Seksyen	Huraian
354	Menyerang atau menggunakan kekerasan jenayah kepada seseorang dengan niat hendak mencabul kehormatan. Barang siapa yang menyerang atau menggunakan kekerasan jenayah kepada mana-mana orang, dengan maksud hendak mencabul atau dengan mengetahui mungkin bahawa ia akan dengan jalan demikian itu mencabul kehormatan orang itu, hendaklah diseksa dengan penjara selama tempoh yang boleh sampai sepuluh tahun, atau dengan denda, atau dengan sebat, atau dengan mana-mana dua daripada seksaan-seksaan itu.
355	Menyerang atau menggunakan kekerasan jenayah kepada seseorang dengan niat hendak menjatuhkan kehormatan seseorang kecuali atas bangkitan-marah yang besar. Barang siapa menyerang atau menggunakan kekerasan jenayah kepada mana-mana orang, dengan maksud dengan jalan demikian itu hendak menjatuhkan kehormatan orang itu, kecuali atas bangkitan-marah yang besar dan mengejut yang didatangkan oleh orang itu, hendaklah diseksa dengan penjara selama tempoh yang boleh sampai dua tahun, atau dengan denda, atau kedua-duanya.
377D	Melanggar kesopanan. Mana-mana orang yang melakukan, atau bersubahat melakukan, atau mendapat atau mencuba mendapat supaya dilakukan oleh mana-mana orang, apa-apa perbuatan kelucahan melampau dengan orang yang lain di tempat awam atau di tempat persendirian, hendaklah diseksa dengan penjara selama tempoh yang boleh sampai dua tahun.
509	Perkataan atau isyarat yang dimaksud mengaibkan kehormatan seseorang. Barang siapa dengan maksud hendak mengaibkan kehormatan seseorang, menyebut apa-apa perkataan, membuat apa-apa bunyi atau isyarat, atau menunjukkan apa-apa benda, dengan maksud supaya perkataan atau bunyi itu didengar, atau supaya isyarat atau benda itu dilihat oleh seseorang itu, atau mengganggu kesantunan seseorang itu, hendaklah diseksa dengan penjara selama tempoh yang boleh sampai lima tahun, atau dengan denda, atau dengan kedua-duanya.

Menurut Seksyen 354 Kanun Keseksaan, istilah yang harus diambil perhatian di dalam peruntukan ini adalah “mencabul kehormatan” iaitu dengan kata lain, adalah melibatkan serangan seksual secara fizikal atau kekerasan terhadap mangsa yang sememangnya mencabul kehormatan mangsa. Seksyen 355 Kanun yang sama juga menerangkan bahawa kesalahan yang menyerang atau menggunakan kekerasan jenayah dengan niat “menjatuhkan kehormatan”. Hal ini bermakna, Seksyen ini menekankan kesalahan yang kurang serius berbanding “mencabul kehormatan” iaitu sebuah perbuatan yang tidak senonoh yang melibatkan sentuhan fizikal. Di dalam Seksyen 377D pula adalah berkaitan tindakan yang melanggar kesopanan. Misalnya, perbuatan yang menunjukkan simbol, gaya atau perbuatan lucu di hadapan mangsa sama ada di tempat awam ataupun di tempat persendirian.

Dalam pada itu, Seksyen 509 Kanun Keseksaan yang juga menjadi salah satu peruntukan undang-undang jenayah yang melindungi mangsa adalah melibatkan perbuatan si pelaku yang mengeluarkan perkataan atau menunjukkan isyarat dengan niat mengaibkan kehormatan seseorang. Secara keseluruhannya, undang-undang jenayah sememangnya terhad untuk mengenakan hukuman kepada si pelaku setelah mangsa membuat laporan polis berdasarkan seksyen-seksyen yang telah dihuraikan di atas. Tegasnya, undang-undang jenayah ini hanyalah bersifat menghukum. Justeru itu, ini meninggalkan kelompongan di dalam undang-undang secara umumnya dalam kerana di dalam tindakan jenayah, mangsa gangguan seksual tidak akan menerima apa-apa remedi atau ganti rugi akibat daripada kesan yang dialami.

Selain daripada Kanun Keseksaan iaitu undang-undang yang boleh menghukum si pelaku atas perbuatan jenayahnya, terdapat juga undang-undang lain yang terpakai bagi menangani masalah gangguan seksual seperti Perlembagaan Persekutuan, Bahagian XVA Akta Kerja 1955, Akta Perhubungan Industri 1967 dan Akta Keselamatan dan Kesihatan Pekerjaan 1994, undang-undang pentadbiran, Seksyen 233 Akta Komunikasi & Multimedia 1998, dan Akta Jenayah Syariah 1997. Walaubagaimanapun, peruntukan khusus bagi ‘gangguan seksual’ ini sememangnya belum ditemui di dalam mana-mana statut perundangan bahkan hanya terletak pada tafsiran mahkamah untuk menggunakan undang-undang tersebut di dalam menangani masalah ini.¹⁸

Walau bagaimanapun, berbeza pula konteks gangguan seksual menurut tatacara sivil. Di negara kita, masih belum wujud lagi peruntukan khas mengenai gangguan seksual untuk melindungi serta memberikan hak kepada mangsa. Sungguhpun begitu, undang-undang tort di dalam undang-undang sivil yang bersifat pelbagai membolehkan para mangsa untuk memilih mana-mana kesalahan tort yang bersesuaian dengan situasi yang dialami oleh mangsa. Ini tidaklah bermakna bahawa Kanun Keseksaan sendirian tidak mampu menangani masalah gangguan seksual, akan tetapi, semuanya terpulang kepada mangsa untuk memilih mod yang bersesuaian sama ada untuk menghukum si pelaku atau menuntut hak ganti rugi mereka. Bagaimana caranya untuk memulakan tindakan saman sivil terhadap pesalah laku gangguan seksual? Bahagian seterusnya akan mengulas dengan lebih terperinci mengenai tort sebagai kausa tindakan dalam undang-undang sivil bagi menangani masalah gangguan seksual yang membelenggu rakyat negara Malaysia.

TORT GANGGUAN SEKSUAL SEBAGAI KAUSA TINDAKAN

Dalam bahagian ini penulis akan menghuraikan dengan lebih jelas dan terperinci apakah yang dimaksudkan dengan “kausa tindakan” menurut tatacara sivil. Di samping itu, penulis juga akan menganalisa perkembangan tort gangguan seksual sebagai satu kausa tindakan yang sah berdasarkan kes yang telah diputuskan.

TAKRIFAN KAUSA TINDAKAN

Sesebuah pertikaian bermula dengan sebab dan begitu juga dengan sesebuah tuntutan juga memerlukan sebab. Oleh itu, langkah pertama yang paling penting dalam memulakan tuntutan sivil adalah mengenalpasti sebab tuntutan tersebut diambil. Dalam tatacara sivil, sebab memulakan tuntutan dikenali sebagai kausa tindakan. Maksud perkataan “kausa” dan “tindakan” telahpun ditafsirkan di bawah Akta Mahkamah Kehakiman 1964 [Akta 91]. Berdasarkan seksyen 3 Akta Mahkamah Kehakiman 1964, maksud perkataan “kausa” termasuklah apa-apa tindakan, guaman atau prosiding asal yang lain antara plaintif dengan defendan, dan apa-apa prosiding jenayah.¹⁹ Manakala, “tindakan” ertinya sesuatu prosiding sivil yang dimulakan dengan writ atau dengan apa-apa cara lain yang ditetapkan oleh kaedah-kaedah mahkamah, tetapi tidaklah termasuk sesuatu prosiding jenayah.²⁰

Berdasarkan tafsiran di atas boleh difahami bahawa maksud “kausa tindakan” bagi prosiding sivil ialah apa-apa tindakan, guaman atau prosiding asal yang lain antara plaintif dengan defendan dan prosiding sivil tersebut hendaklah dimulakan dengan writ atau dengan apa-apa cara lain yang ditetapkan oleh kaedah-kaedah mahkamah. Dalam erti kata lain, kausa tindakan berbangkit daripada tindakan pihak-pihak yang terlibat dalam sesuatu pertikaian atau guaman, misalnya antara plaintif dengan defendan.

Salleh Abas L.P. dalam kes *Government of Malaysia v. Lim Kit Siang*²¹ telah mentafsirkan kausa tindakan sebagai suatu pernyataan fakta yang menunjukkan bahawa hak plaintif di bawah undang-undang atau statut telah terjejas atau diprejudiskan akibat perbuatan defendan dalam sesuatu tindakan. Ia melibatkan pelanggaran hak oleh seorang individu terhadap individu yang lain. Dalam keadaan tersebut, Plaintif boleh menuntut remedi daripada Defendan akibat daripada pelanggaran hak tersebut. Selanjutnya, Mahkamah Persekutuan dalam kes *Nasri v. Mesah*²² telah menyatakan kausa tindakan adalah merujuk kepada semua fakta yang perlu dibuktikan oleh Plaintif bagi membolehkannya mendapat perintah atau penghakiman terhadap sesuatu tuntutan dalam sesuatu tindakan sivil.

Kausa tindakan akan timbul apabila wujudnya satu set fakta yang membenarkan individu, mahupun kumpulan untuk memulakan tindakan sivil dan menuntut remedi atas kerugian yang telah ditanggung. Makna ‘kausa tindakan’ secara mudahnya boleh difahami dari kes *Lee Hooi Hong & Ors V The Haven Premier Sdn Bhd*²³ sebagai suatu alasan untuk seseorang mengambil tindakan undang-undang ke atas seorang yang lain dengan menuntut apa-apa relif yang difikirkan wajar. Menurut Lord Esher M.R. dalam kes *Read v Brown* kausa tindakan ditakrifkan sebagai keseluruhan set fakta yang menimbulkan tuntutan boleh dikuatkuasakan; frasa itu mengandungi setiap fakta yang, jika dilalui, plaintif mesti membuktikan untuk mendapatkan penghakiman.²⁴ Dalam kata lain, kausa tindakan termasuklah fakta yang harus dibuktikan oleh plaintif untuk memenangi kesnya terhadap Defendan. Fakta yang perlu dibuktikan oleh Plaintif untuk memenangi kes tersebut dipanggil elemen kausa tindakan.²⁵

PERKEMBANGAN TORT GANGGUAN SEKSUAL SEBAGAI KAUSA TINDAKAN

Sistem undang-undang di sesebuah negara dicorakkan dan dipengaruhi oleh sejarahnya. Disebabkan Persekutuan Malaysia menurut sejarahnya merupakan tanah jajahan British, undang-undang yang lebih awal dibuat, kebanyakannya merupakan pengkanunan prinsip-prinsip *common law* England. Di England, tiada *common law* yang memperuntukkan tentang tort gangguan seksual. Ketiadaan *common law* berkenaan dengan tort gangguan maka secara tidak langsung di Malaysia juga tiada undang-undang khusus tentang gangguan seksual. Namun begitu, di England telah berlaku perkembangan undang-undang dan gangguan seksual adalah termasuk sebagai satu kesalahan yang boleh diambil tindakan yang mana mangsa boleh mendapatkan semula ganti rugi dan pampasan.²⁶ Perkembangan ini dapat dilihat menerusi penguatkuasaan *Sex Discrimination Act 1975* yang kemudiannya telah ditukar kepada *Equality Act 2010*.

Di Malaysia, pada 17 Ogos 1999, satu Kod Amalan Bagi Mencegah Gangguan Seksual di Tempat Kerja telah dilancarkan. Namun begitu, undang-undang tersebut langsung tidak menyentuh tentang hak mangsa dan liabiliti pengganggu bagi skop kesalahan tersebut. Tujuan utama kod tersebut adalah bagi memastikan supaya majikan peka kepada isu ini dan majikan perlulah menggubal satu dasar yang menyeluruh mengenai gangguan seksual supaya suasana yang harmoni dapat diwujudkan di setiap tempat kerja. Hal ini bermakna, undang-undang bertulis yang sedia ada tidak mengiktiraf pemberian ganti rugi kepada mangsa gangguan seksual.²⁷

Tiada undang-undang berkenaan gangguan seksual dikuatkuasakan di Malaysia sehinggalah pada tahun 2012, kerajaan telah memperkenalkan dua pindaan bagi Akta Kerja 1955.²⁸ Pindaan yang pertama ialah pada seksyen 2 di mana tafsiran gangguan seksual telahpun dimasukkan di bawah seksyen tersebut. Pindaan ini merupakan definisi statutori pertama yang dibuat berkenaan dengan gangguan seksual. Namun begitu, tafsiran tersebut hanyalah terhad kepada gangguan seksual di tempat kerja.²⁹ Seterusnya, bagi pindaan kedua pula adalah dengan memasukkan satu bahagian baru iaitu

Bahagian XVA yang bertajuk 'Gangguan Seksual'. Bahagian tersebut telah mewajibkan supaya inkuiri dilakukan oleh majikan apabila menerima aduan daripada mana-mana pekerja yang menjadi mangsa kepada gangguan seksual. Bahagian XVA Seksyen 81G memperuntukkan bahawa tindakan terhadap gangguan seksual ini terpakai kepada semua pekerja tanpa mengira gaji seperti mana yang termaktub di dalam Akta Kerja 1955. Selain daripada itu, di dalam Seksyen 81B telah mengenakan tanggungjawab kepada majikan untuk mengambil tindakan atas sebarang aduan yang dibuat berkenaan gangguan seksual.

Di dalam kes *Mohd Ghazali bin Yusoff lwn Holiday Villa Hotel & Suites Alor Star*,³⁰ seorang pengurus telah dituduh atas salah laku gangguan seksual secara fizikal, mental dan emosi terhadap seorang pekerja. Pelaku tersebut telah mengarah pekerja menyalin uniform di dalam bilik nya dan sewaktu bersalaman pelaku tersebut telah menarik mangsa hingga ke bahunya, meraba di bahagian pinggang, menyentuh leher dan memeluk dan mencium pipi kanannya. Selepas aduan dibuat, pihak syarikat telahpun menjalankan inkuiri dan telah mendapati bahawa tertuduh bersalah. Syarikat tersebut telah mengambil keputusan untuk menamatkan perkhidmatannya. Berdasarkan kes ini, dapat dilihat bahawa dengan wujudnya Bahagian XVA, pelaku bagi kesalahan gangguan seksual tidak akan terlepas daripada dijalankan inkuiri ke atasnya dan sekiranya didapati bersalah syarikat akan menjatuhkan hukuman yang setimpal kepadanya.

Terdapat jugak kes dimana mahkamah berpendapat bahawa pemecatan pekerja iaitu peganggu tidak sepatutnya dipecat disebabkan kesalahan mereka. Dalam kes *Freescale Semiconductor Malaysia Sdn Bhd v. Edwin Michael Jalleh & Anor*³¹ walaupun mangsa telah berjaya membuktikan bahawa pelaku memang melakukan gangguan seksual ke atasnya, mahkamah telah memutuskan bahawa tiada alasan yang adil dan bersebab untuk menamatkan perkhidmatan peganggu. Namun begitu, berdasarkan kes yang diputuskan, dapat dilihat bahawa mangsa gangguan seksual langsung tidak mendapat ganti rugi oleh sebab kekangan peruntukan undang-undang di Malaysia bagi membela nasib mereka. Kelompongan peruntukan undang-undang ini secara tidak langsung telah menyebabkan gangguan seksual tidak boleh dijadikan satu kausa tindakan yang sah dalam tuntutan saman terhadap pesalah laku. Undang-undang pada ketika itu tidak mengiktiraf pemberian ganti rugi kepada mangsa

yang membuat tuntutan berasaskan kausa tindakan gangguan seksual.

Pada tahun 2016, terdapat satu kes yang diputuskan di Mahkamah Persekutuan di mana mahkamah telah mengawardkan ganti rugi berbentuk pampasan kepada mangsa gangguan seksual buat pertama kalinya. Kes yang dimaksudkan ialah kes *Mohd Ridzwan Abdul Razak v. Asmah Hj Mohd Nor*³² dan kes tersebut merupakan mercu tanda kepada kes gangguan seksual di Malaysia apabila mahkamah telah mengiktiraf tort gangguan seksual sebagai satu kausa tindakan yang sah. Selain itu juga, kes ini telah berjaya mengisi kelompongan yang terdapat di dalam peruntukan Akta Kerja 1955 yang tidak langsung menyebut tentang pemberian remedi kepada pekerja atau mangsa gangguan seksual di tempat kerja di samping memperkenalkan tort gangguan seksual kepada sistem perundangan di Malaysia.

Dalam kes ini, responden iaitu mangsa kepada gangguan seksual telah dilontarkan kata-kata yang berunsur seksual, tidak senonoh dan juga pelaku turut menawarkan kepada responden untuk menjadikannya isteri kedua berkali-kali. Perayu telah membuat aduan kepada Ketua Pegawai Eksekutif melalui surat berkenaan siri perbuatan perayu yang jelas tidak bermoral terhadapnya. Di dalam surat aduan berkenaan, mangsa telah menceritakan bahawa keadaan psikologinya terjejas sehingga berlakunya peningkatan tekanan mental. Ekoran dari aduan tersebut, pelaku telah memfailkan saman fitnah terhadap mangsa. Namun begitu, Mahkamah Tinggi telah memutuskan bahawa elemen fitnah telah gagal dibuktikan oleh plaintif. Sebaliknya, pihak defendan telah berjaya dalam tuntutan balasnya dengan menghujahkan bahawa tindakan plaintif terhadapnya itu dikira sebagai suatu bentuk gangguan seksual. Oleh itu, mahkamah telah mengawardkan kepada mangsa ganti rugi besar (substantial damages) dan ganti teruk (aggravated damages).

Plaintif telah merayu dengan alasan bahawa gangguan seksual bukanlah satu kausa tindakan yang sah. Di peringkat rayuan, mahkamah bersetuju dengan keputusan yang dibuat oleh mahkamah Tinggi. Pemberian award kepada Defendan secara ridak langsung menunjukkan bahawa mahkamah rayuan bersetuju bahawa terdapat satu salah laku tort yang dilakukan oleh plaintif. Namun begitu, mahkamah Rayuan tidak membincangkan sama ada tort gangguan seksual adalah satu kausa tindakan yang sah atau tidak.

Sebaliknya, Mahkamah Rayuan telah mengalihkan perhatian dengan mengetengahkan isu sama ada tindakan gangguan seksual yang telah diiktiraf oleh mahkamah Tinggi adalah cukup serius untuk mempunyai kesan psikologi yang buruk kepada mangsa.³³ Dengan merujuk kepada kes *Wilkinson v Downton*,³⁴ mahkamah berpendapat bahawa jika terdapa kesan psikologi kepada mangsa gangguan seksual maka perlakuan plaintif adalah termasuk di bawah tort kejutan saraf dengan niat. Pendapat ini secara tidak langsung menunjukkan bahawa mahkamah tidak bersedia untuk mengiktiraf tort gangguan seksual sebagai satu tort yang baru sebaliknya mengimport tort selain tort gangguan seksual sepertimana yang diputuskan dalam kes *Wilkinson v Downton*.³⁵ Dalam kes tersebut, defendan telah berbohong kepada plaintif menyebabkan dia mengalami kejutan saraf yang melumpuhkan dan menyebabkan dia menderita. Dia didapati bertanggungjawab dalam perlu membayar ganti rugi kepada plaintif.

Secara analitikal, perkara yang dilakukan oleh Mahkamah Rayuan adalah untuk mewujudkan situasi fakta dan mengenal pasti satu tort sedia ada di mana fakta kes segera boleh dimasukkan. Ini adalah, menurut Mahkamah Rayuan, variasi tort Kanada dalam *Wilkinson v Downton* juga dikenali sebagai tort sengaja menyebabkan kejutan saraf. Mahkamah Rayuan berpendapat bahawa tort dengan sengaja menyebabkan kejutan saraf adalah tort bebas bebas di dalamnya hak sendiri tanpa kaitan dengan mana-mana tort lain. Bagaimanapun, Mahkamah Persekutuan mempunyai pandangan yang berbeza dan keputusan mahkamah ini telah melahirkan sebuah perkembangan undang-undang serta memberikan nafas baharu terhadap mangsa-mangsa gangguan seksual buat julung kalinya iaitu mahkamah memberi ganti rugi berbentuk pampasan terhadap mangsa di dalam undang-undang sivil tort yang mana sebelum ini tidak wujud bagi memberi perubahan terhadap nasib mangsa.

KEDUDUKAN TERKINI TORT GANGGUAN SEKSUAL SEBAGAI KAUSA TINDAKAN

Tort gangguan seksual sebagai kausa tindakan yang sah dibincangkan di Malaysia dibincangkan di Mahkamah Persekutuan dalam kes *Mohd Ridwan Abdul Razak v. Asmah Hj Mohd Nor*.³⁶ Plaintif yang tidak berpuas hati dengan keputusan Mahkamah Rayuan, telah merayu ke Mahkamah Persekutuan dengan menghujahkan isu adakah terdapat satu kausa tindakan yang sah dalam tuntutan sivil bagi

kes gangguan seksual dalam berdasarkan undang-undang sedia ada di Malaysia. Suriyadi Halim Omar Hakim Mahkamah Persekutuan (HMP) memutuskan bahawa mahkamah tidak setuju bahawa kata-kata yang dilemparkan oleh perayu kepada Defendan merupakan tort sengaja menyebabkan kejutan saraf. Mahkamah telah merujuk kepada kes *Dechant v Law Society of Alberta*,³⁷ di mana dalam kes ini telah menggariskan tiga elemen yang perlu dipenuhi bagi sesuatu kesalahan tort sengaja menyebabkan kejutan saraf iaitu; (i) perbuatan tersebut dilakukan dengan niat; (ii) kesan daripada perbuatan tersebut dapat dijangka akan menyebabkan kecederaan secara mental dan fizikal; dan (iii) perbuatan tersebut dilakukan ke atas plaintif sehingga mencederakannya secara fizikal.

Suriyadi Halim Omar HMP bersetuju dengan keputusan mahkamah sebelumnya yang memutuskan bahawa kata-kata perayu telah memberi kesan psikologi yang teruk kepada responden. Namun, menurut pemerhatian mahkamah, responden tidak mengalami kecederaan fizikal walaupun telah dinyatakan oleh peguam responden bahawa responden telah menghidap sakit kepala dan mengalami kesakitan pada kakinya namun kesakitan tersebut tidak memenuhi tahap yang diperlukan oleh mahkamah untuk mengkategorikannya sebagai kecederaan fizikal. Mahkamah telah merujuk kepada laporan psikitiari yang menyatakan bahawa secara fizikalnya responden dilihat normal dan tidak sakit. Seterusnya, mahkamah bersetuju bahawa satu tindakan adalah memadai untuk mengatakan bahawa ia merupakan tort sengaja menyebabkan kejutan saraf sepertimana yang ditekankan dalam kes *Wilkinson v Downton*, namun mangsa yang telah diceritakan dan mengalami ganti rugi sepatutnya membuktikan bahawa dia telah mengalami kecederaan fizikal. Oleh itu, mahkamah berpandangan bahawa tort sengaja menyebabkan kejutan saraf tidak berjaya dibuktikan. Sebaliknya, mahkamah memutuskan bahawa sudah tiba masanya untuk mengimport tort gangguan ke dalam sistem perundangan Malaysia yang mana gangguan seksual adalah termasuk di bawah tort gangguan tersebut.

Mahkamah telah merujuk kepada kes *Hayes v Willoughby*,³⁸ di mana dalam kes ini Lord Sumption dalam kes tersebut telah memberi tafsiran kepada perkataan gangguan ialah '*is persistent and deliberate course of unreasonable and oppressive conduct, targeted at another person, which is calculated to and does cause that person alarm, fear or distress*'. Lord Sumption telah merujuk kepada kes

*Thomas v News Group Newspapers Ltd*³⁹ di mana dalam kes ini telah menyatakan bahawa perlakuan bagi sesuatu gangguan tersebut mestilah bersifat repetitif. Mahkamah Persekutuan telah mengimport takrifan tersebut ke dalam undang-undang Malaysia yang mana menekankan bahawa gangguan tersebut mestilah dilakukan secara berulang-ulang tetapi jenis gangguan tersebut tidak semestinya sama antara satu sama lain.

Pengiktirafan tort gangguan seksual oleh Mahkamah Persekutuan dalam kes *Mohd Ridzwan Abdul Razak v. Asmah Hj Mohd Nor*⁴⁰ yang telah mengawardkan pampasan dan ganti rugi kepada mangsa gangguan seksual, adalah sebuah langkah yang besar buat julung kalinya kerana pada masa itu tort gangguan seksual masih belum lagi diiktiraf oleh undang-undang Malaysia. Dalam memperkenalkan tort gangguan seksual, mahkamah merujuk kepada kes yang telah diputuskan yang membincangkan tentang pencerobohan privasi, mengintai atau gangguan atas sebab bangsa mangsa, umur atau kecacatan.⁴¹ Sebagai contoh, dalam kes *Lau Tat Wai lwn Yip Kuen Joey*,⁴² Defendan wanita menggunakan Internet, e-mel dan telefon untuk mengganggu Plaintiff dan mengintai (stalking) sehingga plaintiff meletakkan jawatan daripada lima pekerjaan. Namun begitu, mahkamah terpaksa menolak tuntutan plaintiff yang menghujahkan Defendan telah melakukan pencerobohan persendirian ke atasnya atas alasan bahawa defendan bukanlah merupakan pemilik atau penyewa kepada kesemua alatan elektronik tersebut. Pada masa material, kes *Hong Kong* tidak mengiktiraf mengintai (stalking) sebagai satu tort justeru ia bukan satu kausa tindakan yang sah. Sekiranya tort gangguan diiktiraf oleh undang-undang pada waktu tersebut maka besar kemungkinan mangsa akan mendapat ganti rugi. apatkan remedi. Namun begitu pada waktu yang material, undang-undang belum lagi mengiktiraf tort gangguan oleh itu mangsa gagal dalam tuntutan.

Setelah Mahkamah Persekutuan di dalam kes ini menjelaskan intipati tort gangguan sebagai satu perlakuan yang tidak diinginkan yang mana telah menyusahkan, menjengkelkan atau menyakiti mangsa, maka dengan itu Mahkamah ini menjelaskan bahawa apabila kelakuan itu disertai dengan kata-kata lucah yang berterusan oleh pelaku sehingga menyebabkan mangsa rasa terganggu, dan akibatnya mangsa mengalami gejala tekanan emosi, kekusaran dan kemurungan mental akibat daripada ketakutan dan kebimbangan daripada kata-kata pelaku, maka dengan itu tort gangguan seksual

adalah lengkap. Mahkamah menyatakan seperti berikut bahawa tindakan itu:

“is... heavily spiced... with continuous leery and obscene verbal remarks uttered by the... (harasser)... , which culminates in the... (victim) ... displaying... (resultant)... symptoms of emotional distress, annoyance and mental depression due to the alarm, fear and anxiety.”⁴³

Berdasarkan penjelasan mahkamah di atas, tort gangguan seksual telah berlaku apabila pelaku melakukan perbuatan yang tidak munasabah secara bertubi-tubi dengan sengaja, disertai dengan kata-kata bersifat lucah yang menyebabkan si penerima kata-kata tersebut tidak senang. Tambahan pula, menurut mahkamah, perkataan lucah yang jelas yang dilontarkan secara bertubi-tubi dalam tempoh masa yang panjang oleh perayu terhadap responden di dalam kes ini, sudah jelas terjumlah kepada tort gangguan seksual. Setelah mahkamah menghayati isu-isu ini, mahkamah telah berpuas hati dan telah tiba masanya untuk melahirkan tort gangguan seksual di dalam sistem undang-undang sivil di Malaysia.

Berdasarkan penghakiman Mahkamah Persekutuan di dalam kes ini, penulis berpendapat bahawa tort gangguan boleh ditakrifkan secara meluas yang mana gangguan seksual boleh menjadi sebahagian daripadanya. Ini adalah ekoran daripada mahkamah ini sendiri yang mengenalpasti sememangnya terdapat kelompondan atau *lacuna* di dalam undang-undang sivil negara ini iaitu tidak ada kausa tindakan sivil yang wujud terhadap gangguan seksual di dalam undang-undang Malaysia.⁴⁴ Oleh yang demikian, pengiktirafan mahkamah mengenai tort gangguan seksual ini ternyata telah membuka jalan penyelesaian yang amat diperlukan dalam membantu pencerobohan harta diri mangsa. Pengiktirafan yang diberikan ini melahirkan babak baharu di dalam undang-undang berkaitan dengan gangguan seksual di Malaysia meskipun menurut dapatan penulis, masih tidak ada kes baharu yang mengikuti jejak langkah *Mohd Ridzwan*⁴⁵ ini.

KESIMPULAN

Secara keseluruhannya, dapat disimpulkan bahawa individu yang menjadi mangsa gangguan seksual boleh mengemukakan tuntutan saman terhadap pelaku melalui tindakan sivil. Kelebihan yang paling ketara berbanding membawa tindakan menurut tatacara jenayah tentulah manfaat remedi yang diperuntukkan di bawah undang-undang tort

kepada mangsa gangguan seksual. Keputusan kes *Mohd Ridzwan Abdul Razak v. Asmah Hj Mohd Nor*⁴⁶ telah membuktikan bahawa mangsa gangguan seksual mempunyai hak untuk mendapat ganti rugi berbentuk pampasan. Mahkamah Persekutuan di dalam kes ini juga telah menggariskan bahawa tort gangguan seksual terdiri daripada kelakuan lisan atau perbuatan fizikal termasuk unsur lucah atau menghina, ancaman seksual yang tersirat, memapar gambar yang menyinggung perasaan dan juga membuat isyarat lucah. Selain itu, perbuatan gangguan tersebut bersifat mestilah bersifat berulang-ulang yang tidak diinginkan mangsa dan mengganggu kesejahteraan mereka.

Walau bagaimanapun, untuk menjadikan tuntutan saman sivil gangguan seksual ini berjaya, mahkamah akan melihat kepada fakta kes sama ada perbuatan pelaku terhadap mangsa boleh menjurus kepada gangguan seksual ataupun tidak. Hal ini kerana, meskipun tort gangguan adalah sebuah skop gangguan yang luas, ini bermakna tidak semua perbuatan oleh si pelaku termasuk di dalam ruang lingkup gangguan seksual. Pengiktirafan tort gangguan seksual sebagai satu kausa tindakan yang sah telah memberi nafas baharu kepada mangsa untuk menuntut hak mereka. Pada pendapat penulis, pengiktirafan yang diberikan oleh mahkamah merupakan sebuah langkah awal yang terbaik untuk membangunkan undang-undang berkenaan gangguan seksual di Malaysia oleh badan perundangan. Seterusnya, penulis juga berpendapat bahawa oleh sebab Mahkamah Persekutuan telah mengiktiraf tort gangguan seksual sebagai kausa tindakan yang sah, ia sebenarnya secara tidak langsung dan secara tersuratnya telah membentuk satu undang-undang baharu. Oleh itu, Badan Legislatif tiada alasan kukuh untuk menolak keputusan mahkamah Persekutuan dalam mengiktiraf tort gangguan seksual. Sebaliknya, mereka sepatutnya menguatkuasakan satu undang-undang baharu yang memperuntukkan tort gangguan seksual bagi membantu mangsa.

Akhir kata, peruntukan undang-undang sedia ada berkenaan tort perlu disemak semula dan ditambah baik. Penulis mencadangkan bahawa tort gangguan seksual diiktiraf sebagai salah satu tort di Malaysia. Penulis juga berharap bahawa dengan berpandukan kes *Mohd Ridzwan*⁴⁷ ini, undang-undang tort gangguan seksual ini berkembang di

negara ini dan secara tidak langsung, kebajikan dan hak mangsa akan terbela. Hal ini demikian kerana, semasa penulisan ini dijalankan, masih tidak ada lagi kes yang menggunakan prinsip yang terdapat dalam kes *Mohd Ridzwan*. Namun, terdapat satu kes gangguan seksual yang melibatkan pelajar sekolah, di mana Ain Husniza dan bapanya memfailkan tuntutan balas berasaskan kausa tindakan tort gangguan seksual di Mahkamah Sesyen Sivil Klang selepas defendan pertama, menyaman fitnah Ain Husniza atas dakwaan gurauan yang keterlaluan yang berbau seksual iaitu berkaitan dengan perbuatan merogol.⁴⁸ Semoga tindakan memberikan kesedaran kepada pesalah laku bahawa mereka tidak akan terlepas begitu sahaja serta para mangsa tahu akan hak mereka iaitu termasuklah hak untuk mengambil tindakan saman gangguan seksual ini bagi mendapatkan remedi yang bersesuaian.

NOTA

- ¹ Mohd. Haikal Isa, Tak boleh usik langsung, kuat 'back up' – PU Syed, *Kosmo*, 22 September 2021. <https://www.kosmo.com.my/2021/09/22/tak-boleh-usik-langsung-kuat-back-up-pu-syed/> [10 Mei Februari 2022]. Laporan ini berkenaan pendedahan mangsa yang mengadu diganggu secara seksual oleh Ustaz Ebit Lew.
- ² Faridah Awang, Raja Kamariah Raja Mohd Khalid & Azyyati Mat Zam, 'Pemahaman dan pengalaman gangguan seksual dalam kalangan masyarakat Malaysia', (2020) 16 *International Journal of Social Policy and Society*, hlm 13 & 14. Kajian oleh penulis tersebut mendapati bahawa sebanyak terdapat 26,726 (93.7%) orang responden tidak melaporkan kes gangguan seksual yang berlaku kepada pihak berkuasa dan sebanyak 42.1% responden takut dan malu untuk melaporkan insiden gangguan seksual).
- ³ Muzaffar Syah B Mallow, 'Sexual Harassment in The Workplace: The current law and practice in Malaysia', (2010) *Industrial Law Journal*, hlm. 1.
- ⁴ Shamsinar Rahman & Suria Fadhillah Md Fauzi, 'Gangguan seksual di tempat kerja: Tinjauan undang-undang', (2018) 22 *GADING(Online) Journal for Social Sciences*, hlm 124.
- ⁵ Shamsinar Rahman & Suria Fadhillah Md Fauzi, 'Gangguan seksual di tempat kerja: Tinjauan undang-undang', hlm 124.
- ⁶ Siti Marziah Zakaria, Nor Ba'yah Abdul Kadir & Norhazila Mat Lazim, 'Gangguan seksual: Tragedi yang tidak didedahkan dan kesan kepada mangsa', (2019) 9(1) *Journal of Management & Muamalah*, hlm. 16.
- ⁷ Abdul Majid, Sri Yogamalar, Audrey Kim Lan Siah, Jane LY Terpstra-Tong & L. Borrowman, 'A new chapter in the law of sexual harassment in Malaysia: The emergence of the torts of harassment and sexual harassment', (2019) 48(4) *Common Law World Review*, hlm 192, <https://doi.org/10.1177/1473779519875464>.

- ⁸ Kes pertama di dalam *Flora Gnanapragasam & Anor v Sitt Tatt Bhd* [2002] 1 ILR 98 (IC).
- ⁹ [2016] 4 MLJ 282.
- ¹⁰ The Rape, Abuse & Incest National Network (RAINN), Sexual Harassment, <https://www.rainn.org/articles/sexual-harassment#:~:text=Sexual%20harassment%20is%20a%20broad,the%20consent%20of%20the%20victim> [10 Mei 2022].
- ¹¹ L.M. Williams & S. Walfield, Rape and sexual assault, dlm H.S. Friedman (ed.), *Encyclopedia of Mental Health*, 2nd edn, Vol 4, Academic Press, Waltham, 2016, hlm 13.
- ¹² Seksyen 2, Akta Kerja 1955.
- ¹³ [2011] 12 LNS 1229.
- ¹⁴ S.T. Fiske, 'Controlling other people: the impact of power on stereotyping', (1993) 48(6) *American Psychologist*, hlm 623, <https://www.doi.org/10.1037//0003-066X.48.6.621>.
- ¹⁵ Aizat Sharif, Hasil siasatan penganggur lakukan gangguan seksual terhadap anak diserahkan kepada TPR, *Harian Metro*, 16 April 2022, <https://www.hmetro.com.my/mutakhir/2022/04/832663/hasil-siasatan-penganggur-lakukan-gangguan-seksual-terhadap-anak-diserah> [16 April 2022].
- ¹⁶ Siti Marziah Zakaria, Nor Ba'ayah Abdul Kadir & Norhazila Mat Lazim, 'Gangguan seksual: Tragedi yang tidak didedahkan dan kesan kepada mangsa', hlm 16.
- ¹⁷ A. Walen, Retributive Justice, dlm E.N. Zalta (ed.), *The (Stanford) Encyclopedia of Philosophy* Metaphysics Research Lab, Stanford University, 2020, <https://plato.stanford.edu/archives/fall2020/entries/justice-retributive/> [11 Mei 2022].
- ¹⁸ Natasha Adilla Mahazir & Tengku Noor Azira Bt Tengku Zainudin, 'Pemakaian Undang-Undang Tort dalam tuntutan saman gangguan seksual di Malaysia' (2020) 2 *Current Legal Issues*, hlm 53.
- ¹⁹ Akta Mahkamah Kehakiman 1964 [Akta 91].
- ²⁰ Akta Mahkamah Kehakiman 1964.
- ²¹ [1988] 2 MLJ 12.
- ²² [1971] 1 MLJ 32.
- ²³ [2018] MLJU 82.
- ²⁴ (1888) 22 QBD 128 131).
- ²⁵ Shahrul Mizan Ismail & Yusfarizal Yusoff. 2016. *Civil Litigation in Malaysia: A Practical Guideline to Drafting Pleadings*, International Law Book Services, hlm 7.
- ²⁶ Abdul Majid et al., 'A new chapter in the law of sexual harassment in Malaysia: The emergence of the torts of harassment and sexual harassment', hlm. 192.
- ²⁷ J. Pang, [Office Parrots] The brand new tort of sexual harassment: 5 things we learnt, *Can Law Report*, 21 September 2018, <https://canlawreport.com/officeparrots-harassment/> [25 Mei 2022].
- ²⁸ Abdul Majid et al., 'A new chapter in the law of sexual harassment in Malaysia: The emergence of the torts of harassment and sexual harassment', hlm 191.
- ²⁹ Shamsinar Rahman & Suria Fadhillah Md Fauzi, 'Gangguan seksual di tempat kerja: Tinjauan undang-undang', hlm 123.
- ³⁰ [2014] 3 ILJ 203.
- ³¹ [2013] 4 ILR.
- ³² [2016] 4 MLJ 282.
- ³³ Abdul Majid et al., 'A new chapter in the law of sexual harassment in Malaysia: The emergence of the torts of harassment and sexual harassment', hlm. 198.
- ³⁴ [1897] 2 QB 57. Dirujuk dalam kes Mohd Ridzwan (MR) perenggan 42.
- ³⁵ [2016] 4 MLJ 282.
- ³⁶ [2006] ABQB 908.
- ³⁷ [2013] UKSC 17.
- ³⁸ [2002] EMLR 78.
- ³⁹ [2016] 4 MLJ 282.
- ⁴⁰ Abdul Majid et al., 'A new chapter in the law of sexual harassment in Malaysia: The emergence of the torts of harassment and sexual harassment', hlm 199.
- ⁴¹ (2013) HKCFI 639.
- ⁴² *Mohd Ridzwan Abdul Razak v Asmah Hj Mohd Nor* [2016] 4 MLJ 282, perenggan 79.
- ⁴³ *Mohd Ridzwan Abdul Razak v Asmah Hj Mohd Nor*, perenggan 49.
- ⁴⁴ *Mohd Ridzwan Abdul Razak v Asmah Hj Mohd Nor*.
- ⁴⁵ *Mohd Ridzwan Abdul Razak v Asmah Hj Mohd Nor*.
- ⁴⁶ *Mohd Ridzwan Abdul Razak v Asmah Hj Mohd Nor*.
- ⁴⁷ Ahmad Johari bin Mohd Ali, Ain Husniza, bapa fail tuntutan balas, *Harian Metro*, 11 Mac 2022. <https://www.hmetro.com.my/mutakhir/2022/03/819849/ain-husniza-bapa-fail-tuntutan-balas> [25 April 2022].
- ⁴⁸

RUJUKAN

- Abdul Majid, Sri Yogamalar, Audrey Kim Lan Siah, Jane LY Terpstra-Tong & Borrowman, L. 2019. A new chapter in the law of sexual harassment in Malaysia: The emergence of the torts of harassment and sexual harassment. *Common Law World Review* 48(4). <https://doi.org/10.1177/1473779519875464>.
- Ahmad Johari bin Mohd Ali. 2022. Ain Husniza, bapa fail tuntutan balas. *Harian Metro*, 11 Mac. <https://www.hmetro.com.my/mutakhir/2022/03/819849/ain-husniza-bapa-fail-tuntutan-balas> [25 April 2022].
- Aizat Sharif. 2022. Hasil siasatan penganggur lakukan gangguan seksual terhadap anak diserahkan kepada TPR. *Harian Metro*, 16 April. <https://www.hmetro.com.my/mutakhir/2022/04/832663/hasil-siasatan-penganggur-lakukan-gangguan-seksual-terhadap-anak-diserah> [16 April 2022].
- Akta Mahkamah Kehakiman 1964 [Akta 91].
- Dechant v Law Society of Alberta* [2006] ABQB 908.
- Faridah Awang, Raja Kamariah Raja Mohd Khalid & Azyyati Mat Zam. 2020. Pemahaman dan pengalaman gangguan seksual dalam kalangan masyarakat Malaysia. *International Journal of Social Policy and Society* 16.
- Fiske. S.T. 1993. Controlling other people: The impact of power on stereotyping. *American Psychologist* 48(6) *American Psychologist* 48(6): 621-628. <https://www.doi.org/10.1037//0003-066X.48.6.621>.
- Flora Gnanapragasam & Anor v Sitt Tatt Bhd* [2002] 1 ILR 98 (IC).
- Freescale Semiconductor Malaysia Sdn Bhd v. Edwin Michael Jalleh & Anor* [2013] 4 ILR.
- Government of Malaysia v Lim Kit Siang* [1988] 2 MLJ 12.
- Hayes v Willoughby* [2013] UKSC 17.
- Lau Tat Wai Iwn Yip Kuen Joey* (2013) HKCFI 639.

- Lee Hooi Hong & Ors v The Haven Premier Sdn Bhd* [2018] MLJU 82.
- Mohd Ghazali bin Yusoff lwn Holiday Villa Hotel & Suites Alor Star* [2014] 3 ILJ 203.
- Mohd Ridzwan Abdul Razak v. Asmah Hj Mohd Nor* [2016] 4 MLJ 282.
- Mohd. Haikal Isa. 2021. Tak boleh usik langsung, kuat 'back up' – PU Syed. *Kosmo*, 22 September. <https://www.kosmo.com.my/2021/09/22/tak-boleh-usik-langsung-kuat-back-up-pu-syed/> [10 Mei 2022].
- Muzaffar Syah B Mallow. 2010. Sexual harassment in the workplace: The current law and practice in Malaysia. *Industrial Law Journal*.
- Nasri v. Mesah* [1971] 1 MLJ 32.
- Natasha Adilla Mahazir & Tengku Noor Azira Bt Tengku Zainudin. 2020. Pemakaian undang-undang tort dalam tuntutan saman gangguan seksual di Malaysia. *Current Legal Issues* 2: 53-67.
- Pang, J. 2018. [Office Parrots] The brand new tort of sexual harassment: 5 things we learnt, *Can Law Report*, 21 September. <https://canlawreport.com/officeparrots-harassment/> [25 Mei 2022].
- Read v Brown* (1888) 22 QBD 128 131.
- Shahrul Mizan Ismail & Yusfarizal Yusoff. 2016. *Civil Litigation in Malaysia: A Practical Guideline to Drafting Pleadings*. International Law Book Services.
- Shamsinar Rahman & Suria Fadhillah Md Fauzi. 2018. Gangguan seksual di tempat kerja: Tinjauan undang-undang. *GADING (Online) Journal for Social Science* 22 (Special Issue).
- Siti Marziah Zakaria, Nor Ba' Yah Abdul Kadir & Norhazila Mat Lazim. 2019. Gangguan seksual: Tragedi yang tidak didedahkan dan kesan kepada mangsa. *Journal of Management & Muamalah* 9(1): 13-21.
- Teh Khian Woei v. Citibank Berhad* [2011] 12 LNS 1229.
- The Rape, Abuse & Incest National Network (RAINN). Sexua Harassment. <https://www.rainn.org/articles/sexual-harassment#:~:text=Sexual%20harassment%20is%20a%20broad,the%20consent%20of%20the%20victim> [10 Mei 2022].
- Thomas v News Group Newspapers Ltd* [2002] EMLR 78.
- Walen, A. 2020. Retributive justice. Dlm Zalta, E.N. (ed), *The (Stanford) Encyclopedia of Philosophy*. Stanford University: Metaphysics Research Lab. <https://plato.stanford.edu/archives/fall2020/entries/justice-retributive/> [11 Mei 2022].
- Williams, L.M. & Walfield, S. Rape and sexual assault. 2016. Dlm Friedman, H.S. (ed.). *Encyclopedia of Mental Health*. 2nd Edn. Vol 4. Waltham: Academic Press.
- Aizatul Aina Mohamad Nizam
Pelajar
Fakulti Undang-undang
Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 Bangi, Selangor
Emel: aizatulainaa12@gmail.com
- Faten Maisara Ahmad Safri
Pelajar
Fakulti Undang-undang
Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 Bangi, Selangor
Emel: fatensafri@gmail.com
- Shahrul Mizan Ismail* (Pengarang koresponden)
Profesor Madya
Fakulti Undang-undang
Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 Bangi, Selangor
Emel: shahrulmizan@ukm.edu.my